

Handläggare: Gunilla Schedin

Tfn: 08-508 09 015

Till Norrmalms stadsdelsnämnd

Tobaks-, alkohol- och narkotikapolitiskt program för Stockholms stad - yttrande till kommunstyrelsen

Förslag till beslut

Remissen besvaras med stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande. Stadsdelsnämnden ställer sig därmed i huvudsak bakom det förslag till tobaks-, alkohol- och narkotikapolitiskt program som presenterats.

Ylva Tengblad
stadsdelsdirektör

Annette Luengo
avdelningschef

Mona Lindgren
avdelningschef

Sammanfattning

Kommunstyrelsen har begärt yttrande från bl.a. Norrmalms stadsdelsnämnd med anledning av förslag till tobaks-, alkohol- och drogpolitiskt program för Stockholms stad. Programmet, som föreslås ersätta stadens nuvarande alkohol- och drogpolitiska strategi, omfattar förebyggande och tidiga insatser samt vård- och behandlingsinsatser och tar även upp stadens ansvar som arbetsgivare.

Förvaltningen är i huvudsak positiv till programmet. I vissa avseenden är det dock rätt allmänt hållet. Detta gäller särskilt avsnittet om staden som arbetsgivare som bör lyftas ut och omarbetas till ett separat program riktat till stadens anställda.

Ärendets beredning

Detta tjänsteutlåtande har utarbetats inom stadsmiljö- och planeringsavdelningen i samråd med barn- och ungdomsavdelningen samt med vård- och omsorgsavdelningen – beställare.

Bakgrund

Kommunstyrelsen har begärt yttrande från samtliga stadsdelsnämnder, utbildningsnämnden och stadsledningskontoret samt från Samhällsmedicin vid Stockholms läns landsting och Polismyndigheten i Stockholms län med anledning av förslag till tobaks-, alkohol- och narkotikapolitiskt program för Stockholms stad. Yttrandet ska vara kommunstyrelsen tillhanda senast den 19 april 2004.

Kommunfullmäktige antog 1995 en alkohol- och drogpolitisk strategi för Stockholms stad. Under 1998 gjordes en revidering av strategin. Ökad internationalisering och krav på anpassning till andra länders intressen och lagstiftning har gjort att förutsättningarna för landets alkohol- och narkotikapolitiska arbete förändrats. Under 2002 tog socialtjänstförvaltningen därför initiativ till ytterligare en revidering av strategin. Detta arbete har resulterat i ett förslag till tobaks-, alkohol- och narkotikapolitiskt program för Stockholms stad (S.T.A.N-programmet). Tanken är att detta ska ersätta stadens nuvarande alkohol- och drogpolitiska strategi.

Förslaget har behandlats i socialtjänstnämnden som, med vissa justeringar, godkänt programmet. Socialtjänstnämnden har vidare beslutat föreslå kommunfullmäktige att ge stadsledningskontorets personalpolitiska avdelning i uppdrag att utarbeta en övergripande personalpolitisk drogpolicy för staden och att anslå medel för att garantera finansieringen av stadsdelsnämndernas preventionssamordnare.

Programmet, som riktar sig till stadens samtliga nämnder och bolag, är uppdelat i tre huvudavsnitt: *Förebyggande insatser*, *Tidiga insatser* samt *Vård och behandling* och tar även upp frågan om *Staden som arbetsgivare*. För varje avsnitt anges inriktningsmål, delmål och prioriterade inriktningar.

Programmet är tänkt att ligga till grund för stadsdelsnämndernas arbete med att ta fram lokala tobaks-, alkohol- och narkotikapolitiska handlingsplaner där man, utifrån programmets inriktningsmål, delmål och prioriterade inriktningar, beskriver åtaganden och arbetssätt. Tanken är också att stadens facknämnder och bolag med utgångspunkt från programmet ska utforma åtaganden och beskriva arbetssätt för att genomföra sina åtaganden. Uppföljning av handlingsplaner och åtaganden föreslås göras årligen inom ramen för stadens integrerade system för ledning och styrning (ILS).

Socialtjänstnämnden föreslås ansvara för att samordna stadsdelsnämndernas arbete med lokala handlingsplaner samt för uppföljning av programmet. Vidare föreslås att socialtjänstnämnden vartannat år ska genomföra inventeringar av drogvanorna bland

elever i grundskolans årskurs 9 och gymnasiet årskurs 2 samt ansvara för kartläggning av aktuella missbrukare inom socialtjänsten.

Sammanfattning av förslaget till tobaks-, alkohol- och narkotikapolitiskt program

Stadens fyra inriktningsmål:

- barns och ungdomars uppväxt ska vara fri från tobak, alkohol och narkotika
- ett narkotikafritt Stockholm
- stadens invånare ska ha återhållsamma alkoholvanor
- de som missbrukar alkohol eller andra droger ska erbjudas hjälp att komma från sitt missbruk

Förebyggande insatser delas upp i insatser som *begränsar tillgängligheten* och insatser som *begränsar efterfrågan*.

Begränsning av tillgängligheten

- socialtjänstnämnden ska ha en hög ambitionsnivå vid tillsyn av servering av alkoholdrycker
- socialtjänstnämnden ska i samverkan med andra myndigheter och restaurangbranschens fackliga organisationer anordna utbildning i ansvarsfull alkoholservering för krögare och restaurangpersonal
- stadsdelsnämnderna ska ha en hög ambitionsnivå vid tillsyn av folköls- och tobaksförsäljning
- socialtjänstnämnden och stadsdelsnämnderna ska samverka med polisen för att bekämpa all illegal försäljning av tobak, alkohol och narkotika och bedriva informations- och upplysningsarbete mot langning
- staden ska ha en restriktiv hållning vid beslut enligt lokala ordningsstadgan om rätt att dricka alkoholdrycker i offentliga miljöer när rätten kan utgöra en alkoholpolitisk angelägenhet

Begränsning av efterfrågan

- stadens nämnder och bolag ska bedriva ett aktivt drogforebyggande arbete med inriktning på att skapa trygga uppväxtvillkor för barn och ungdom
- stadsdelsnämnderna ska ha en speciell befattning som preventionssamordnare
- stadsdelsnämnderna ska erbjuda alla barn och ungdomar ett rikt och stimulerande fritidsutbud och någon form av icke-kommersiell träffpunkt
- stadsdelsnämnderna ska se till att alla kommunala grundskolor har en arbetsplan

för tobaks-, alkohol- och narkotikaförebyggande arbete (vad gäller gymnasie- och fristående skolor föreslås utbildningsnämnden få motsvarande uppdrag)

- stadsdelsnämnderna ska prioritera att på olika sätt involvera föräldrar i det förebyggande arbetet

Tidiga insatser

- stadsdelsnämnderna ska bedriva uppsökande arbete i miljöer där ungdomar samlas och utforma samarbetsmodeller mellan socialtjänsten och skolan som bygger på samverkan med föräldrarna
- stadsdelsnämnderna ska tillhandahålla rådgivande ungdomsmottagningar och erbjuda riktade insatser för barn till föräldrar med missbruksproblem eller psykiska funktionshinder
- stadsdelsnämnderna och utbildningsnämnden ska se till att kommunala grundskolor och gymnasieskolor har beredskap för att tidigt upptäcka barn och ungdomar i riskzon och att det finns en tydlig skolpolicy kring vilka regler som gäller när problem uppstått. (vad gäller fristående skolor föreslås utbildningsnämnden få motsvarande uppdrag)

När det gäller vuxna föreslås att:

- stadsdelsnämnderna ska erbjuda rådgivande verksamhet riktad till unga vuxna med högriskkonsumtion eller sporadiskt missbruk av narkotika
- uppmärksamma personer med begynnande missbruksproblem samt erbjuda olika former av stödinsatser för gravida kvinnor med ett riskbeteende i form av hög alkoholkonsumtion eller sporadiskt användande av narkotika

Vård och behandling

- stadsdelsnämnderna och socialtjänstnämnden ska samverka med andra myndigheter, organisationer och vårdgivare i syfte att erbjuda missbrukare bästa möjliga vård och då särskilt uppmärksamma missbrukande ungdomar och unga vuxna samt erbjuda hjälp och stöd till anhöriga och framför allt barn till missbrukare
- stadsdelsnämnderna och socialtjänstnämnden ska, i valet av vård- och behandlingsinsatser, beakta kvinnors specifika behov och särskilt uppmärksamma kvinnliga missbrukare med barn
- arbetet med de mest utslagna missbrukarna ska främst inriktas på att motivera till långsiktiga åtgärder

- lokala missbruksmottagningar i samverkan mellan stadsdelsnämnderna och landstingets specialiserade beroendevård och psykiatri ska finnas i varje stadsdel eller gemensamt för flera stadsdelar
- stadsdelsnämnderna och socialtjänstnämnden ska regelmässigt följa upp alla vård- och behandlingsinsatser

Staden som arbetsgivare

- samtliga nämnder och bolag ska i sina personalpolitiska program ha en personalstödande drogpolicy
- staden ska företräda en måttlig alkoholkonsumtion i representationssammanhang

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen är i huvudsak positiv till det förslag till tobaks-, alkohol- och narkotika-program som socialtjänstförvaltningen presenterat. Det är helt klart att det behövs en uppdatering och en omarbetning av den drog- och alkoholpolitiska strategi staden nu har. Det finns goda förutsättningar för att programmet kan bli ett bra redskap både i stadens övergripande missbruksarbete och i stadsdelarnas lokala arbete.

I vissa avseenden är dock förslaget till program rätt allmänt hållet och det är svårt att förstå vad man på ett mera konkret plan föreslår ska genomföras. Detta gäller särskilt avsnittet om staden som arbetsgivare.

Vad gäller förslaget till inriktningsmål för staden delar förvaltningen socialtjänstnämndens uppfattning om att målet "stadens invånare ska ha återhållsamma alkoholvanor" bör omformuleras. Förvaltningen anser också att målet "barns och ungdomars uppväxt ska vara fri från tobak, narkotika och alkohol" borde få en delvis annan formulering där man mera fokuserar på barns och ungdomars rätt till en hälsobefrämjande uppväxt.

Vad gäller förebyggande insatser menar förvaltningen att de åtgärder som föreslås för att begränsa tillgängligheten är åtgärder vars effekter i allmänhet är mycket kortsiktiga. Även här bör det förebyggande arbetet ses i ett större sammanhang och som en del av samhällets mera generella insatser för att människor ska kunna bibehålla en god hälsa.

I programmet föreslås, under avsnittet *begränsning av efterfrågan*, att stadsdelsnämnderna ska tillse att alla kommunala grundskolor har en arbetsplan för tobaks-, alkohol och narkotikaförebyggande arbete. Även i detta avseende anser förvaltningen att frågan bör ses ur ett hälsoperspektiv och att skolorna bör ha en arbetsplan för hälsobefrämjande arbete som inkluderar tobaks-, alkohol- och narkotika förebyggande insatser.

Förvaltningen är positiv till förslaget om att socialtjänstförvaltningen ska ansvara för att samordna stadsdelsnämndernas arbete med att, med utgångspunkt från programmet, ta fram lokala handlingsplaner. Som revisionskontoret konstaterat i sin tidigare granskning av stadens arbete med strategier, program och riktlinjer för insatser mot drogmissbruk finns en stor variation vad gäller omfattning, status och preciseringar i de nu befintliga lokala handlingsprogrammen. Detta är givetvis olyckligt och kan, som revisionskontoret påpekat, göra att det finns risk för skillnader i olika nämnders insatser som inte motiveras av lokala förhållanden. Det är således viktigt att de lokala handlingsplaner som nu kommer att arbetas fram blir mera likartade och också tillräckligt konkreta för att bli ett fungerande verktyg i det dagliga arbetet.

Förvaltningen delar socialtjänstnämndens förslag om att kommunfullmäktige ska ge stadsledningskontorets personalpolitiska avdelning i uppdrag att utarbeta en för staden övergripande personalpolitisk drogpolicy. Som socialtjänstnämnden framhållit är Stockholms stad en av Sveriges största arbetsplatser. Om människor har problem med alkohol eller andra former av droger visar det sig ofta just på arbetsplatsen. Både sett ur den enskildes och stadens perspektiv är det angeläget att tidigt upptäcka tecken på missbruk. Det är därför viktigt att utveckla metoder och medvetandegöra stadens anställda om hur tecken på missbruk kan upptäckas. Det är naturligtvis också viktigt att det finns kunskaper och resurser för att komma tillrätta med de problem som eventuellt upptäcks.

Förvaltningen anser att avsnittet om staden som arbetsgivare är alltför allmänt hållet. Med tanke på stadens ansvar både gentemot sina anställda och de som nyttjar stadens tjänster måste frågan få en större dignitet. Förvaltningen anser därför att avsnittet bör lyftas ur programmet och att ett separat program tas fram som enbart rör frågan om hur man på arbetsplatsen kan förebygga, tidigt upptäcka och komma tillrätta med missbruk bland personalen.

Förvaltningen delar socialtjänstförvaltningens förslag om att kommunfullmäktige ska anslå medel för att garantera finansieringen av stadsdelsnämndernas preventions-samordnare. Det är positivt att man använder begreppet ”preventionssamordnare” eftersom detta inte enbart associeras till drogförebyggande arbete utan också till folkhälsoarbete sett ur ett bredare perspektiv.

Bilaga

Stockholms stads Tobaks-, Alkohol- och Drogpolitiska program.